

ВІДГУК

офіційного опонента Горбатюка Романа Михайловича про дисертацію та автореферат Симоненко Світлани Вікторівни «Формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи. Подана до захисту дисертаційна робота Симоненко Світлани Вікторівни є достатньо помітною подією у науковому житті, адже йдеться про теоретичне та експериментальне дослідження, яке проводилося протягом багатьох років і було спрямоване на отримання результатів, які сприяли успішному вирішенню актуальної педагогічної проблеми – побудови цілісної системи формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти.

Зазначимо, що для постановки і розгляду на дисертаційному рівні вказаної проблеми були відповідні підстави, а саме: наявність низки суперечностей, які мають місце в сучасній світовій практиці, відсутність обґрунтованих теоретичних і методичних матеріалів, які б сприяли вирішенню вказаної проблеми на системному рівні. У своїй сукупності ці параметри наукового осмислення дисертаційної теми дозволили С. В. Симоненко цілеспрямовано підійти до організації та проведення науково-педагогічного пошуку.

Наукова новизна одержаних результатів

Дослідження С. В. Симоненко має незаперечну наукову новизну. До найважливіших наукових результатів віднесено: вперше розроблену модель формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії в закладах вищої освіти, що складається з мотиваційно-цільового, методологічного, змістового, процесуального та результативного компонентів; визначені організаційно-педагогічні умови формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах

вищої освіти (насичення змісту освітніх програм та навчально-методичних комплексів дисциплін з іноземної мови вправами, текстами і шаблонами ефективного професійного спілкування; застосування інтерактивних форм навчання обраних фахових дисциплін, що враховують специфіку професійної діяльності фахівців з програмної інженерії, у ході реалізації домінуючих методів (метод проекту, метод навчання у співробітництві (малих груп), «мозковий штурм», кейс-метод); використання засобів синхронного й асинхронного спілкування, спеціальних Інтернет-ресурсів, соціальних онлайн-мереж і віртуальних спільнот під час навчання іноземної мови та вивчення фахових дисциплін іноземною мовою в аудиторній і позааудиторній роботі); запропоновано дефініції понятійних конструктів «комунікативна компетентність фахівців з програмної інженерії» та «комунікативні патерни», зокрема, рекомендовано під комунікативною компетентністю фахівців з програмної інженерії розуміти інтегральну характеристику випускника галузі знань «Інформаційні технології», що включає динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей для ефективно й кваліфікованої передачі та сприйняття інформації із застосуванням вербальних і невербальних засобів й успішної реалізації професійних функцій з урахуванням специфіки галузі; розроблено методичні підходи до формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії, засновані на застосуванні авторських комунікативних шаблонів (патернів) під час вивчення іноземної мови та фахових дисциплін.

Це дало здобувачці підстави стверджувати, що експериментальна методика формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти має реалізовувати свою випереджувальну функцію.

Ступінь обґрунтованості

Дисертаційна робота С. В. Симоненко виконана на достатньому фактичному матеріалі: у дослідженні взяли участь 240 здобувачів вищої

освіти Таврійського державного агротехнологічного університету, Запорізького національного університету, Класичного приватного університету (м. Запоріжжя), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Національного університету «Львівська політехніка», Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Достовірність висновків і результатів ґрунтуються на підставі використання комплексної системи оцінювання навчальних досягнень студентів з використанням загальноприйнятих критеріїв математичної статистики. Отримані висновки дисертації конкретні і повністю відповідають зазначеним завданням дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; визначено об'єкт, предмет, мету й завдання, методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; наведено дані про впровадження та апробацію дисертації, публікації та обсяг роботи. Звертає на себе увагу логічно виправдана структура та послідовність викладу змісту дисертаційної роботи С. В. Симоненко, яка в повній мірі відповідає меті та завданням проведеного дослідження. Усі поняття, які у дослідженні відіграють принципову роль, старанно аналізуються і розкриваються, їх тлумачення достатньо аргументоване і підкріплене авторською точкою зору.

У першому розділі – **«Теорія і практика формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії»** – наведено характеристики базових понять проблеми дослідження; розглянуто досвід реалізації комунікативної складової професійної підготовки фахівців з програмної інженерії у закордонній педагогічній теорії і практиці; узагальнено сучасні вимоги до реалізації комунікативної складової професійної підготовки фахівців з програмної інженерії.

Дисертанткою визначено термінологічну основу та сутність понять, що характеризують підготовку фахівців з програмної інженерії до професійної комунікації у закладах вищої освіти, зокрема: «професійна підготовка»,

«компетентність», «професійна компетентність», «комунікація», «комунікативна компетентність», «фахівець з програмної інженерії», проведено теоретичний аналіз понять з визначенням кількісних показників їх структурних компонентів.

Здійснений аналіз комунікативної складової професійної підготовки фахівців з програмної інженерії дозволив виявити прогресивні ідеї закордонної педагогічної науки і розробити рекомендації щодо вдосконалення формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти України.

У другому розділі – **«Науково-методичні основи формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти»** – сформульовано організаційно-педагогічні умови формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти; запропоновано модель формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти та обґрунтовано її компоненти.

Достатньо аргументовано вибір досліджуваних умов, їх вплив на ефективність підготовки майбутніх фахівців з програмної інженерії і реальні наслідки процесу. З усіх організаційно-педагогічних умов, на нашу думку, найбільший вплив мала умова: насичення змісту освітніх програм і навчально-методичних комплексів дисциплін з іноземної мови вправами, текстами та шаблонами ефективного професійного спілкування. Ми це пояснюємо тим, що впровадження цієї умови пов'язано безпосередньо з практичною діяльністю здобувачів вищої освіти. Хочу відзначити, що не так часто в дослідженнях ефективність умови залежить від самостійної діяльності студентів, тобто залежить від внутрішніх мотивів, а це ще більш цінне, ніж зовнішні впливи.

Заслуговує на увагу розроблена С. В. Симоненко модель формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти, яка орієнтована на включення таких фахівців в інноваційну

діяльність. Структурно-функціональна модель охоплює методологічні підходи (компетентністний, особистісно-орієнтований, акмеологічний, системний), принципи формування комунікативної компетентності (інтерактивності, активності, неперервності, комунікативної спрямованості, наочності, особистісно-орієнтованого навчання, ситуативно-орієнтованого навчання), форми (традиційні: лекція, практичні заняття, самостійна робота студентів, індивідуальна робота студентів, науково-дослідна робота студентів, практика; нетрадиційні: дискусія, тренінги професійного зростання, індивідуальна, групова робота) і методи (комунікативний, інтерактивний, моделювання ситуацій, проблемного навчання, проєктів, ділова гра, рольова гра, case study, психологічний тренінг, метод портфоліо), засоби (друковані (посібники, підручники), дистанційні курси, технології Веб 2.0) навчання.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності моделі та організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії»** – висвітлено етапи й методику проведення експериментальної роботи; подано аналіз результатів експериментальної роботи.

Дисертантка доволі глибоко висвітлила організацію, зміст і методику проведення педагогічного експерименту. Це забезпечило вірогідність отриманих результатів. Детально розглянута методика дослідження, її особливості і труднощі, які були в процесі дослідження. Оригінально поданий аналіз результатів дослідження, за яким проглядається процес усунення визначених авторкою суперечностей, що є цінним. Достовірність висновків і ефективність запропонованої методики формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії підтверджується якісним і кількісним аналізом отриманих результатів. Це визначає роль автора в покращенні освітнього процесу.

Дослідження побудоване на ґрунтовній джерельній базі, яку дисертантка достатньо систематизувала. Вивчення філософської та

психолого-педагогічної літератури (загалом проаналізовано 178 найменувань, із них 59 – іноземною мовою) дало автору підстави для формулювання обґрунтованих наукових висновків.

Достовірність і аргументованість результатів. Привертає увагу своєю обґрунтованістю експериментальна методика проведення дослідно-експериментальної частини дослідження, яка забезпечила наукову цінність отриманих результатів. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельність обробки з широким використанням методів математичної статистики дали можливість С. В. Симоненко обрати оптимальний, як на наш погляд, шлях раціонального вирішення поставлених завдань дослідження.

Констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту чітко сплановані, вірогідність одержаних результатів доведено шляхом застосування методів математичної статистики (критерії Фішера та Пірсона).

Висновки до розділів достатньо повно характеризують зміст дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 240 сторінок, основний текст викладено на 180 сторінках, що цілком відповідає вимогам МОН України до обсягу кандидатських дисертацій.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Практична значущість одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні в підготовку майбутніх фахівців з програмної інженерії: робочих програм і навчально-методичних комплексів з дисциплін «Іноземна мова» й «Іноземна мова за професійним спрямуванням»; модифікованих робочих програм з дисциплін професійного циклу «Групова динаміка та комунікація», «Веб-технології», «Програмування»; навчально-методичного посібника «Improve Your Listening and Speaking» з розвитку навичок аудіювання та говоріння майбутніх фахівців з програмної інженерії;

навчально-методичного посібника «Business English Essentials for Software Engineers» з розвитку навичок читання, говоріння та письма майбутніх фахівців з програмної інженерії; словника аббревіатур та скорочень з інформаційних технологій і програмної інженерії та методичних рекомендацій з формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з програмної інженерії для використання під час вивчення дисциплін «Іноземна мова» й «Іноземна мова за професійним спрямуванням» й гуманітарних і фахових дисциплін («Психологія», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Групова динаміка та комунікація», «Веб-технології», «Програмування»); завдань і вправ для формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти для дисциплін «Іноземна мова» й «Іноземна мова за професійним спрямуванням»; електронних навчально-методичних комплексів з дисциплін «Іноземна мова» й «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти в процесі створення авторських програм, навчальних посібників, методичних рекомендацій з дисциплін мовного циклу, у системі підвищення кваліфікації, студентами закладів вищої освіти у процесі підготовки науково-дослідних завдань, кваліфікаційних робіт, освітньо-наукових і творчих проектів.

Впровадження результатів дослідження було здійснено в освітній процес Таврійського державного агротехнологічного університету, Запорізького національного університету, Класичного приватного університету (м. Запоріжжя), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Національного університету «Львівська політехніка», Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватні його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, чітко

сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи.

Мовностилістична культура дисертації належна, хоч не позбавлена певних огріхів. Бібліографічний опис у списку літератури зроблено з дотриманням сучасних установлених вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано 17 наукових і науково-методичних праць, з яких 13 одноосібних, у тому числі 8 статей у наукових фахових виданнях України (5 з яких входять до наукометричних баз Web of Science та Index Copernicus), 9 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

У наукових працях повною мірою відзеркалено всі розділи рецензованої дисертації. До того ж матеріали дисертаційної роботи С. В. Симоненко були обговорені на міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою і змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого С. В. Симоненко дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи кандидатську дисертацію С. В. Симоненко вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та проаналізувати дискусійні моменти щодо вирішення досліджуваної проблеми:

1. Кількість завдань дослідження можна було збільшити, скажімо, додати завдання про укладення навчальних і методичних посібників, оскільки їх у здобувачки близько п'яти. Для навчання майбутніх фахівців з

програмної інженерії особливе значення має навчально-методичний супровід дисциплін професійної та практичної підготовки.

2. Що стосується організаційно-педагогічних умов, то автор формулює три умови на підставі аналізу сучасних вимог до організації професійної підготовки фахівців з програмної інженерії в Україні та закордоном, узагальнення досвіду формування комунікативної компетентності ІТ-спеціалістів. Це добре, проте для їх визначення потрібно було також вивчити думки фахівців (експертів) з даного напрямку діяльності.

3. Робота була б значно переконливішою, якби дисертантка під час обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти більш ґрунтовніше розкрила значення та особливості самоосвітньої діяльності здобувачів вищої освіти.

4. Залишається спірним для нас питання про назву моделі. На нашу думку, авторську модель формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії, яку ми схвалюємо, можливо, доцільно було б назвати структурно-функціональна модель формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії.

5. Доцільно було б докладніше розкрити можливості гнучкого впровадження авторської моделі формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії в професійних коледжах, закладах вищої освіти України.

6. На наш погляд, у дисертації недостатньо представлено таку форму оцінювання якості професійної підготовки, як відносне оцінювання у вигляді взаємооцінки студентами рівнів сформованості комунікативної компетентності – як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Загалом, висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертанта.

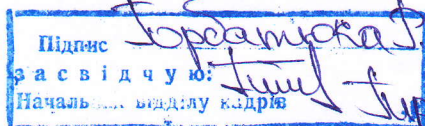
Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація С. В. Симоненко «Формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти» за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами від 06.09.2016 р.), а її автор Світлана Вікторівна Симоненко заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

[Handwritten signature]

Доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
комп'ютерних технологій
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Р. М. Горбатюк

[Handwritten signature]
[Handwritten signature]